

ANALIZA LUNII

Nr. 23 | APRILIE 2026

**CENTRUL PENTRU STUDIUL DEZVOLTĂRII
INTERNAȚIONALE ȘI MIGRAȚIEI**

CENTRE FOR THE STUDY OF INTERNATIONAL DEVELOPMENT AND MIGRATION

Traectoria de la fragilitate la colaps total: O analiză *process tracing* a dezintegrării statului Mali (2012-2024)

Clara MIHĂILESCU

I. Introducere

În arhitectura politică globală a secolului XXI, fenomenul de „*stat eșuat*” a încetat să mai fie considerat un incident izolat, fără relevanță sistemică, devenind o provocare centrală pentru securitatea internațională, stabilitatea regională și normele dreptului internațional. Declinul autorității centrale într-o serie de state, în special în regiunea Sahelului, a evidențiat limitele definițiilor tradiționale ale statalității *weberiene*, conform cărora statul deține monopolul asupra utilizării legitime a forței pe un teritoriu delimitat. Cazul statului Mali reprezintă, în acest context, o paradigmă a involuției politice. Deși anterior era considerat un „*model de democrație*” în Africa, statul se află în prezent într-un proces avansat de fragilizare structurală. Această degradare este reflectată de Fragile States Index 2024, unde Mali înregistrează un punctaj ridicat de 97,3 puncte (TheGlobalEconomy, 2024).

Scopul acestei analize este de a problematiza conceptul de „*stat eșuat*”, explorând limitele sale teoretice și modul în care acesta a fost utilizat pentru a justifica intervenții externe sau pentru a masca procese de extracție a resurselor de către elitele locale. Lucrarea pornește de la o teoretizare analitică, bazată pe contribuțiile unor autori precum Robert Rotberg, Charles Call și Joanne Rose, pentru a formula un cadru conceptual ce distinge clar între fragilitate instituțională și colaps total. Ulterior, acest cadru este aplicat prin metoda *process tracing* pe evoluția statului Mali din 2012 până în 2024, investigând mecanismele care au dus la pierderea monopolului violenței, instabilitatea politică recurentă și criza umanitară fără precedent. Prezenta analiză depășește nivelul descriptiv al indicatorilor de fragilitate, vizând identificarea cauzelor structurale ale declinului statal. Sunt examinate, în acest sens, rolul

instituțiilor extractive și implicațiile strategiilor de securitate bazate pe externalizarea forței către actori non-statali, precum Grupul Wagner.

II. Cadrul teoretic

Conceptul de „*stat eșuat*” a apărut în perioada post-Război Rece ca un răspuns la colapsul unor regimuri autoritare care menținuseră o aparență de stabilitate prin sprijinul uneia dintre cele două superputeri. Totuși, teoretizarea acestui fenomen a fost marcată de o tendință de universalizare care ridică dificultăți metodologice și analitice. Aceasta constă în aplicarea unui model standardizat al statului liberal-democratic ca unic reper de evaluare, ignorând adesea particularitățile istorice.

Charles Call (2010, p. 303) subliniază că etichetarea unui stat drept „*eșuat*” este adesea o practică centrată pe valorile occidentale, fiind contraproductiv să aglomerăm sub aceeași umbrelă state atât de diverse precum Somalia, Columbia sau Tadjikistan. Call argumentează că acest termen a fost utilizat strategic de către puterile occidentale, în special de Statele Unite după atacurile de la 11 septembrie (Call, 2010, p. 305), pentru a justifica erodarea suveranității în numele luptei împotriva terorismului sau a traficului de droguri.

Robert Rotberg (2004, p. 2) oferă o perspectivă fundamentală asupra succesului sau eșecului statal prin prisma furnizării „*bunurilor politice*”. În viziunea sa, statele există pentru a livra cetățenilor un set de bunuri intangibile: securitatea, educația, sistemul de sănătate și ordinea juridică (Rotberg, 2004, p. 3). Statul eșuat este cel care onorează aceste obligații doar „*prin încălcarea lor*”, pierzându-și capacitatea de garant al contractului social (Rotberg, 2004, p. 4). În această ierarhie, securitatea umană este critică: furnizarea tuturor celorlalte bunuri devine imposibilă dacă statul nu poate asigura libertatea cetățenilor față de teamă și violență (Rotberg, 2004, p. 3).

Un element central în teoretizarea dezintegrării este distincția între fragilitate și colaps. Fragilitatea este o vulnerabilitate sistemică unde

statul își păstrează structurile formale, dar acestea sunt ineficiente și lipsite de legitimitate (Call, 2010, p. 306). Colapsul statal, în schimb, este definit de Johais, Bayer și Lambach (2020, p. 180) drept o condiție în care „structura, autoritatea, legea și ordinea politică s-au dezintegrat”. Autorii propun un model în care colapsul este un „impas în lupta pentru putere” (*stalemated power struggle*) între actori rivali, ducând la absența capacităților statale în cadrul a trei dimensiuni fundamentale: controlul violenței, crearea de reguli și colectarea taxelor, pentru o perioadă de cel puțin șase luni (Johais et al., 2020, p. 181).

Această nuanțare este esențială pentru Mali. Deși considerat stabil până în 2012, analiza retrospectivă arată că acesta era un „*stat Potemkin*”, o fațadă de proceduri democratice formale care masca o incapacitate profundă de guvernare reală (African Security, 2017).

Joanne Rose et al. (2013, p. 75) extind analiza către dimensiunea umanitară, definind „urgența complexă” drept o criză în care există un colaps considerabil al autorității ca urmare a unui conflict, necesitând un răspuns internațional masiv. Provocarea în aceste state este că asistența umanitară trebuie să devină un substitut pe termen lung pentru serviciile pe care statul nu le mai poate furniza, deși mecanismele de intervenție occidentale ignoră adesea valorile și reziliența locală (Rose et al., 2013, p. 75).

III. Metodologie

Pentru a analiza traiectoria statului Mali, acest raport utilizează metoda *process tracing* (urmărirea procesului), utilă în identificarea mecanismelor cauzale ce leagă factorii structurali de rezultatul colapsului (Johais et al., 2020, p. 184). Această metodologie depășește simpla identificare a unor corelații, vizând elucidarea mecanismelor cauzale prin examinarea secvențelor temporale și a interacțiunilor dintre actori. Analiza urmărește trei mecanisme principale:

- Mobilizarea opoziției armate:** procesul prin care grupările tuarege și jihadistice au contestat militar autoritatea Bamako începând cu 2012 (Studies in Conflict & Terrorism, 2019).
- Rivalitatea între elite și tranzițiile politice:** modul în care instabilitatea din cadrul aparatului militar (loviturile de stat din 2012, 2020, 2021) a paralizat capacitatea de răspuns a statului (Crisis Group, 2021).
- Intervenția externă ca factor de echilibrare:** analiza modului în care prezența forțelor internaționale (MINUSMA)¹ și, ulterior, a mercenarilor ruși a prelungit impasul militar (SIPRI, 2024; RAND, 2025).

IV. Analiza cazului Mali

Până în 2012, Mali era frecvent citat ca un exemplu de succes democratic în Africa de Vest. Totuși, analiza indicatorilor structurali relevă disparități majore: dincolo de procedurile electorale formale, sistemul se confrunta cu marginalizarea zonelor rurale, corupție sistemică și o fragilitate accentuată a aparatului militar (African Affairs, 2015, p. 457).

Tabelul 1: Indicatorii Fragilității în Mali (FSI 2024)

Indicator	Scor (0-10)	Descriere și implicații
Aparatul de securitate	9.8	Pierderea controlului teritorial în centru și nord
Elite facționalizate	9.5	Lupta pentru putere în interiorul juntei militare
Legitimătatea statală	8.7	Contestarea autorității

¹ „Misiunea Multidimensională Integrată a Națiunilor Unite de Stabilizare în Mali (MINUSMA) a fost stabilită prin Rezoluția 2100 a Consiliului de Securitate din 25 aprilie 2013, cu scopul de a sprijini procesele politice din această țară și de a îndeplini o serie de obiective în domeniul securității. Misiunii i s-a solicitat să asiste autoritățile de tranziție din Mali în eforturile de stabilizare a țării și în implementarea foii de parcurs pentru perioada de tranziție.” (United Nations Peacekeeping, n.d.).

		centrale de către grupări diverse
Servicii publice	8.9	Prăbușirea sistemelor de educație și sănătate în afara capitalei
Presiuni demografice	9.1	Penurie de resurse (apă, hrană) exacerbată de climă
Intervenție externă	9.3	Influența rusă (Wagner) și impactul plecării forțelor ONU

Monopolul violenței

În Mali, monopolul violenței a fost pierdut treptat începând cu 2012. Insurgența tuaregă a fost rapid absorbită de grupări islamiste radicale precum JNIM², care în prezent au reușit să blocheze rutele comerciale strategice spre Bamako (The Soufan Center, 2025). Retragerea MINUSMA în 2023, la cererea juntei, a expus fragilitatea armatei maliene (FAMA), lăsând un vid de securitate (SIPRI, 2024).

Această pierdere a controlului este exacerbată de subcontractarea securității către Grupul Wagner (redenumit Africa Corps). Prezența mercenarilor ruși nu a adus stabilitatea promisă, ci a intensificat violența împotriva civililor, rapoartele indicând uciderea a peste 1.000 de persoane în operațiuni recente (Human Rights Watch, 2024). Din perspectiva lui Johais et al. (2020), această intervenție externă prelungește impasul: forțele ruse oferă juntei capacitatea de a supraviețui politic, dar nu au

² “Jama’at Nusrat ul-Islam wa al-Muslimin (JNIM) was created on 2 March 2017. JNIM has described itself as the official branch of Al-Qaida (QDe.004) in Mali and is an alliance of elements of the Organization of Al-Qaida in the Islamic Maghreb (AQIM) (QDe.014) in the Sahel, Ansar Eddine (QDe.135), Al-Mourabitoun (QDe.141) and others. It is structured in several operational zones located in Northern Mali.” (United Nations Security Council, 2018).

resursele de a restabili controlul teritorial complet, ducând la o „feudalizare” a țării unde controlul este fragmentat între militari, jihadiști și miliții locale (FPRI, 2025).

Instabilitatea politică și eroziunea legitimității

Cazul Mali demonstrează cum decalajele de legitimitate identificate de Call (2010, p. 308) pot declanșa prăbușirea unui regim. Cele trei lovituri de stat din ultimul deceniu (2012, 2020, 2021) semnaleză o eroziune a legitimității exercitate de elita politică în raport cu așteptările populației. Lovitura din mai 2021, condusă de colonelul Assimi Goïta, a dus la izolare internațională și la o redefinire a suveranității care exclude normele democratice (Crisis Group, 2021).

Fără un mecanism eficient de mediere a conflictelor, cetățenii au început să caute soluții prin canale extra-instituționale, tolerând intervenția militară ca pe o ultimă resursă împotriva corupției și insecurității (Brookings, 2025). Totuși, sub conducerea juntei, suspendarea pluralismului politic adâncește decalajul de legitimitate, făcând statul extrem de vulnerabil la un colaps funcțional total în fața insurecțiilor care oferă forme alternative de „justiție” și ordine (Atlantic Council, 2025).

Impactul umanitar și colapsul serviciilor publice

Colapsul statal are un cost uman devastator. Rose et al. (2013, p. 76) arată că vulnerabilitatea populației crește exponențial în astfel de „urgente complexe”. În Mali, aproximativ 8,8 milioane de persoane aveau nevoie de asistență umanitară în 2024 (Human Rights Watch, 2024).

Datele oferite de OIM și UNHCR subliniază amploarea deplasării forțate:

- Persoane strămutate: peste 402.167 de persoane la finalul anului 2024, strămutate în urma violențelor și al operațiunilor militare (OIM, 2024).
- Refugiați: peste 199.500 de persoane au căutat azil în țările vecine (UNHCR, 2024).

- **Accesul la servicii: doar 15% dintre refugiați au acces la servicii de sănătate, iar 28% dintre persoanele strămutate nu posedă documente de identitate (UNHCR, 2024; OIM, 2024).**

Această criză este agravată de inundațiile din 2024, care au afectat 733.000 de persoane și au distrus resursele agricole (UNHCR, 2024). Retragera MINUSMA a lăsat un gol în monitorizarea drepturilor omului, făcând livrarea ajutoarelor extrem de periculoasă (Human Rights Watch, 2024).

Tabelul 2: Sinteza mecanismelor de eșec în Mali

Mecanism (Johais et al.)	Aplicație pe Cazul Mali	Rezultat
Mobilizarea opoziției	JNIM și ISGS controlează rutele și teritoriile vaste	Pierderea monopolului violenței
Tranziția politică	Două lovituri de stat succesive (2020, 2021)	Paralizia instituțională și incertitudine legală
Represiunea	Masacrul de la Moura; execuțiile Wagner	Radicalizarea populației rurale; pierderea legitimității
Intervenția externă	Parteneriatul cu Rusia în detrimentul Franței/ONU	Izolarea diplomatică și escaladarea conflictului

Tabelul 2 sintetizează mecanismele cauzale identificate prin metoda *process tracing*, evidențiind modul în care interacțiunea dintre mobilizarea opoziției armate, instabilitatea tranzițiilor politice, represiunea exercitată de actori statali și non-statali, precum și intervenția externă, a condus la pierderea progresivă a capacităților statale fundamentale. Această sinteză arată că eșecul statului malian nu poate fi atribuit unui singur factor, ci rezultă dintr-o acumulare de procese

care se auto-alimentează, transformând fragilitatea inițială într-un colaps funcțional aproape ireversibil.

Discuție: Mali între „Statul Potemkin” și „feudalizarea” Sahelului

O analiză de ordin superior a cazului Mali indică o transformare profundă a naturii conflictului. Ceea ce a debutat ca o insurgență etnică tuaregă s-a transformat treptat într-o adevărată „piață a nemulțumirii” (*marketplace of discontent*), în care alăturarea grupărilor jihadiste reprezintă pentru mulți tineri una dintre puținele opțiuni viabile de supraviețuire economică și socială, în lipsa unor alternative oferite de stat (The Soufan Center, 2025). Într-un context caracterizat de absența serviciilor publice de bază, precum educația sau sănătatea, grupările armate au început să îndeplinească funcții para-statale, impunând taxe, controlând rute comerciale și furnizând o formă coercitivă de „justiție”, care înlocuiește autoritatea formală a statului.

Acest proces este descris în literatura recentă drept o „feudalizare” a Maliului, fenomen ce poate fi interpretat ca stadiul final al eșecului statal (FPRI, 2025). În acest scenariu, statul malian continuă să existe în plan formal, fiind recunoscut la nivel internațional, însă pe teren suveranitatea este fragmentată între lideri locali ai violenței, miliții etnice și grupări jihadiste. Suveranismul promovată de junta de la Bamako apare astfel ca o formă de „suveranitate de buzunar”, exercitată aproape exclusiv în câteva centre urbane securizate de mercenari, în timp ce vastul spațiu rural al țării alunecă într-o stare de anarhie fragmentată și competiție violentă pentru resurse și control teritorial (FPRI, 2025; The Soufan Center, 2025).

V. Concluzii

Statul Mali reprezintă astăzi cel mai elocvent caz de studiu pentru complexitatea eșecului statal. Analiza confirmă că nu este vorba despre o stare statică, ci despre un proces dinamic de dezintegrare alimentat de deciziile elitelor locale și de intervențiile externe nepotrivite.

Monopolul violenței nu poate fi subcontractat fără costuri sistemice majore, iar strategia juntei din Mali de a înlocui forțele internaționale cu mercenari a accelerat prăbușirea ordinii interne, generând un dezastru umanitar și o pierdere și mai accentuată a controlului teritorial. În acest context, securitatea, definită ca bun politic primar al statului (Rotberg, 2004, p. 3), a fost subordonată imperativului de supraviețuire a regimului, subminând capacitatea statală pe termen lung.

Lipsa legitimității agravează această dinamică, întrucât, în absența unui consens minim asupra regulilor exercitării puterii (Call, 2010, p. 308), statul malian rămâne captiv unor cicluri recurente de lovituri de stat și reconfigurări violente ale autorității. Această fragilitate nu este însă rezultatul exclusiv al colapsului militar, ci îl precede: marginalizarea sistematică a populațiilor rurale a erodat contractul social cu mult înainte de izbucnirea conflictului armat din nordul țării (African Affairs, 2015, p. 457).

În consecință, orice strategie de stabilizare care ignoră dimensiunea rezilienței locale este sortită eșecului, întrucât intervențiile externe nu pot produce efecte durabile dacă nu abordează cauzele economice și climatice ale conflictului prin parteneriate autentice cu comunitățile locale (Rose et al., 2013, p. 75).

Dacă procesul de „feudalizare” continuă, Mali ar putea trece definitiv de la fragilitatea cronică la colapsul statal total, cu implicații incalculabile pentru întreaga regiune a Africii de Vest (The Soufan Center, 2025).

Dincolo de specificul cazului malian, această analiză sugerează că eșecul statal în Sahel nu poate fi înțeles exclusiv prin prisma securității sau a intervenției militare, ci ca rezultat al unei rupturi profunde între stat și societate. Fără reconstruirea legitimității locale și a capacității instituționale de bază, strategiile centrate pe suveranitate formală și forță coercitivă riscă să reproducă aceleași tipare de colaps și în alte state fragile ale regiunii.

Bibliografie

Surse academice

- Call, C. T. (2010). Beyond the 'failed state': Toward conceptual alternatives. *European Journal of International Relations*, 17(2), 303–326.
- Johais, E., Bayer, M. și Lambach, D. (2020). How do states collapse? Towards a model of causal mechanisms. *Global Change, Peace & Security*, 32(2), 179–197.
- Rose, J., O'Keefe, P., Jayawickrama, J. și O'Brien, G. (2013). The challenge of humanitarian aid: an overview. *Environmental Hazards*, 12(1), 74–92.
- Rotberg, R. I. (Coord.). (2004). *When States Fail: Causes and Consequences*. Princeton University Press.

Rapoarte și documente oficiale

- African Affairs (2015): Bleck, J. și Michelitch, K. (2015). The 2012 crisis in Mali: Ongoing empirical state failure. *African Affairs*, 114(457), 598–623.
- Atlantic Council. (19 noiembrie 2025). Mali is at a turning point that risks a disastrous domino effect. Disponibil la: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/menasource/mali-is-at-a-turning-point-that-risks-a-disastrous-domino-effect/>
- Brookings Institution. (2025). Explaining Mali's democratic breakdown: Weak institutions, extra-institutional channels, and insecurity as a trigger. Disponibil la: <https://www.brookings.edu/articles/explaining-malis-democratic-breakdown-weak-institutions-extra-institutional-channels-and-insecurity-as-a-trigger/>
- Foreign Policy Research Institute (FPRI). (noiembrie 2025). The Feudalization of Mali. Disponibil la: <https://www.fpri.org/article/2025/11/the-feudalization-of-mali/>
- Human Rights Watch. (2024). *World Report 2024: Mali*. Disponibil la: <https://www.hrw.org/world-report/2024/country-chapters/mali>

- Human Rights Watch. (12 decembrie 2024). Mali: Atrocities by Army, Wagner Group. Disponibil la: <https://www.hrw.org/news/2024/12/12/mali-atrocities-army-and-wagner-group>
- Organizația Internațională pentru Migrație (OIM). (2024). *Mali Crisis Response Plan 2024-2025*. Disponibil la: <https://crisisresponse.iom.int/response/mali-crisis-response-plan-2023-2024>
- SIPRI. (2024). *Multilateral Peace Operations 2023: Developments and Trends*. Disponibil la: <https://www.sipri.org/commentary/topical-background/2024/multilateral-peace-operations-2023-developments-and-trends>
- The Fund for Peace. (2024). *Fragile States Index 2024*. Disponibil la: <https://fragilestatesindex.org/country-data/>
- The Soufan Center. (4 noiembrie 2025). Mali on the Brink of Collapse as Jihadists Threaten to Overrun the Country. Disponibil la: <https://thesoufancenter.org/intelbrief-2025-november-4/>
- TheGlobalEconomy. (2024). *Mali Fragile State Index*. Disponibil la: https://www.theglobaleconomy.com/Mali/fragile_state_index/
- Înaltul Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați (UNHCR). (2024). *Mali Annual Results Report 2024*. Disponibil la: <https://www.unhcr.org/sites/default/files/2025-06/Mali%20ARR%202024.pdf>
- Consiliul de Securitate al Națiunilor Unite. (4 octombrie 2018). *Jama'a Nusrat ul-Islam wa al-Muslimin (JNIM)*. Organizația Națiunilor Unite. Disponibil la: <https://main.un.org/securitycouncil/en/content/jamaa-nusrat-ul-islam-wa-al-muslimin-jnim>

Pentru republicarea sau redistribuirea conținutului publicat de Centrul pentru Studiul Dezvoltării Internaționale și Migrației, vă rugăm să ne contactați la adresa de e-mail: mdim@politice.ro.

WEBSITE: <https://dim.politice.ro/>

SOCIAL MEDIA:

Facebook: <https://www.facebook.com/mdim.snspe>

Instagram: <https://www.instagram.com/dim.snspe>

YouTube: http://www.youtube.com/@mdim_fsp